

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИДІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті подано комплексний науковий аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування національних бойових мистецтв у своїй професійній діяльності в контексті подальшої розробки та впровадження цілісної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з українського рукопашу “Спас”; розробка й обґрунтування теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців із національних бойових мистецтв у вищих педагогічних навчальних закладах.

Ключові слова: підготовка вчителів фізичної культури, спеціалізація, бойові мистецтва, український рукопаш “Спас”, вищий навчальний заклад.

В статье подан комплексный научный анализ проблемы профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры к применению национальных боевых искусств в своей профессиональной деятельности в контексте последующей разработки и внедрения целостной системы профессиональной подготовки будущих специалистов по украинскому рукопашу “Спас”; разработаны и обоснованы теоретические и методические принципы профессиональной подготовки будущих специалистов по национальным боевым искусствам в высших педагогических учебных заведениях

Ключевые слова: подготовка учителя физической культуры, специализация, боевые искусства, украинский рукопаш “Спас”, высшее учебное заведение.

The complex scientific analysis of the problem of the future physical education teacher's professional training to the application of the national martial arts in their professional work in the context of the following development and implementation of the integral system of the future specialists in Ukrainian hand-to-hand fight “Spas” professional training is given in the article; the theoretical and methodological principals of the specialists in the national martial arts professional training at the institutions of higher education are worked out and grounded.

Key words: physical education teacher's training, specialization, martial arts, Ukrainian hand-to-hand fight “Spas”, institution of higher education.

Побудова незалежної України висуває нові вимоги перед загальноосвітньою і вищою школою з підготовки підростаючого покоління до більш глибокого вивчення культурної спадщини українського народу, яке включає в себе необхідність відродження української традиційної культури виховання, відновлення національних традицій, специфічних методів формування національної самосвідомості.

Складовою української народної фізичної культури є українські національні бойові мистецтва. На сьогодні в Україні розвивається ціла низка національних бойових мистецтв: спас, бойовий гопак, хрест, триглав, сварга, рукопаш тощо. Саме тому указом Президента України № 1092/2001 від 15.11.2001 року «Про національну програму відродження та розвитку україн-

ського козацтва на 2000-2005 роки» було прийнято програму відродження і розвитку українського козацтва [1,2].

У сучасних умовах проблема ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування національних бойових мистецтв професійній діяльності не вирішується, в першу чергу, з таких причин, як відсутність програм з підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, де розглядалися б не тільки особливості техніко-тактичної підготовки і спортивного тренування, а й історія, філософія, етнічні закони національних видів спорту, їх оздоровча спрямованість, особливості використання елементів національних видів спорту у навчальних закладах; відсутність спеціальної науково-методичної літератури [3,4].

Отже, пошук більш гнучких підходів до підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з дітьми шкільного віку з використанням національних засобів бойових мистецтв в професійній діяльності, переосмислення організаційно-методичних умов, мети, змісту, функцій і завдань професійної підготовки у вищих навчальних закладах України відповідно до вимог сучасної парадигми освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури свідчить про значну увагу науковців до таких її аспектів, як: теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (Б.А.Ашмарін, М.Т. Данилко); формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури (О.В.Петунін), професійна спрямованість фізичного виховання студентів педагогічних спеціальностей (М.Я. Віленський); організація та проведення педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю (С.Ю. Балбенко, Б.М.Шиян); професійне виховання студентів вищих навчальних закладів фізичної культури (А.М.Кузьміна). Розгляд комплексу питань, пов'язаних з національними одноборствами, їх використання в системі освіти започатковано в роботах В.С. Пилата, М.В. Величковича.

Незважаючи на наявність досліджень, проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування національних бойових мистецтв професійній діяльності залишається актуальною.

Метою статті є комплексний науковий аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування національних бойових мистецтв у своїй професійній діяльності в контексті подальшої розробки та впровадження цілісної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з українського рукопашу “Спас”.

Теоретичний аналіз базових понять дослідження щодо професійної підготовки майбутніх фахівців із національних бойових мистецтв надав нам змогу дійти висновку,

що фахівець із українського рукопашу “Спас” має бути людиною, здатною до виконання педагогічної, психологічної, юридичної, геологічної, дослідницької, медичної діяльності, різноманітної змістовно-корисної діяльності, як-то: історико-краєзнавчої, патріотичної, оздоровчої тощо.

Зазначимо, що підготовка і перепідготовка кадрів для національних бойових мистецтв традиційно була пов'язана з підвищенням кваліфікації фахівців фізичної культури та спорту, що, за відсутності базової освіти з українського рукопашу “Спас”, не вирішувало кадрової проблеми підготовки таких фахівців. Вищі педагогічні навчальні заклади України були зорієнтовані на підготовку тільки кваліфікованих учителів фізичного виховання.

Опитування засвідчило, що 98% респондентів – учасників Міжнародної конференції з національних бойових мистецтв, вважають стан провадження національних бойових мистецтв в навчальних закладах незадовільним і причиною цього, на їхню думку, є дефіцит фахівців цього напрямку роботи. Всі респонденти вважають за доцільне запровадження спеціалізації з українського рукопашу “Спас” у вищих педагогічних навчальних закладах. Для розробки концепції та моделі професійної підготовки фахівців із національних бойових мистецтв, нами було здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку національних бойових мистецтв на теренах України й аналіз зарубіжного досвіду підготовки фахівців цього напрямку.

Результати дослідження доводять, що національні бойові види спорту на українських землях пройшли етапи розвитку, аналогічні європейським, тобто від поодиноких секцій до організації федерацій з видів спорту.

Аналіз професійної підготовки фахівців національних бойових мистецтв, у провідних країнах світу дав змогу дійти висновку, що найбільш вагомими ідеями для впровадження у професійну підготовку фахівців із українського рукопашу “Спас” є: широке використання інформаційних технологій; жорсткі критерії відбору абітурієнтів; ухвалення закону, що закріп-

лює прийняття на роботу осіб з фаховою професійною освітою; доцільність функціонування суспільно-кваліфікаційної структури кадрів та активу.

Сформулюємо основні положення розробленої нами концепції професійної підготовки майбутніх фахівців із національних бойових мистецтв, зокрема українського рукопашу “Спас”.

По-перше, професійна підготовка майбутніх фахівців розглядається як цілісна система, що будується на основі органічної єдності загального, особливого й індивідуального. Професійна підготовка майбутніх фахівців із українського рукопашу «Спас», як загальне, є складовою професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями професійної підготовки майбутніх фахівців національних бойових мистецтв; як індивідуальне – відображає залежність ефективності підготовки від особистісних якостей майбутнього фахівця, його психологічної культури, здатності до педагогічної та тренерської діяльності.

Отже, особливості професійної підготовки майбутніх фахівців із українського рукопашу «Спас» полягають у тому, що такий фахівець має володіти професійними вміннями, які притаманні як учителю фізичної культури, так і викладачу-тренеру з українського рукопашу “Спас”.

По-друге, професійну підготовку майбутніх фахівців із українського рукопашу «Спас» доцільно здійснювати в системі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Разом з тим, принциповою специфічною ознакою професійної підготовки майбутніх фахівців із українського рукопашу «Спас» є необхідність інтегративного підходу до формування її змісту, відбору форм і методів, оскільки вона інтегрує в собі підготовку як фахівців фізичної культури і спорту, так і фахівців національних бойових мистецтв.

По-третє, у професійній підготовці майбутніх фахівців із українського рукопашу “Спас” перевага має віддаватися діяльнісному підходу. Засобами реалізації професійних можливостей майбутніх фахівців із українського рукопашу “Спас” у

професійній діяльності є їх фізкультурно-педагогічна та тренерсько-викладацька діяльність. Особливість цієї підготовки полягає також у тому, що фізичний розвиток студента, його спортивна і спеціальна підготовка здійснюються у нерозривній єдності і взаємозумовленості, що дало змогу ввести нову функцію професійної діяльності майбутніх фахівців із українського рукопашу “Спас”, а саме, – національно-фізкультурно-спортивну.

На рівні бакалавра професійна підготовка майбутніх фахівців із українського рукопашу “Спас” спрямовується на поглиблення загальної освіти, формування фундаментальних і професійно орієнтованих знань і вмінь, необхідних для вирішення типових професійних завдань, а також підготовку студентів до подальшого набуття спеціалізації “український рукопаш “Спас””.

На рівні “спеціаліст”, згідно з моделлю, професійна підготовка майбутніх фахівців із українського рукопашу “Спас” ” спрямовується на вивчення фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін (“Теорія і методика викладання українського рукопашу “Спас”, “Психофізичні і оздоровчі системи “Спас”, “Кінна підготовка”, “Техніка і тактика українського рукопашу “Спас”, “Історія і духовні основи” “Основи виживання”), практико-польовою підготовкою, переддипломною практикою. На цьому етапі акцент робиться на професійну підготовку з набуттям початкового практичного досвіду.

На рівні “магістр”, згідно з моделлю професійна підготовка майбутніх фахівців із українського рукопашу “Спас”, спрямовується на підготовку оволодіння студентами науковою та викладацькою діяльністю у вищих навчальних закладах. У зв’язку з цим до блоку дисциплін освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” додаються такі дисципліни, як “Методи наукових досліджень у фізичній культурі і спорті”, “Фізичне виховання та тренерсько-викладацька робота у вищих навчальних закладах”, “Основи лекторської майстерності”. Після закінчення навчання магістри отримують кваліфікацію: “викладач вищого навчального закладу з фізичної

культури та спорту і другу спеціальність – “тренер-викладач з українського рукопашу “Спас””, що дає можливість працювати як в установах і закладах фізичної культури і спорту так і займатися педагогічною, науково-дослідницькою роботою у вищих навчальних закладах.

В процесі дослідження нами розроблено і впроваджено: навчальний план підготовки фахівців фізичної культури і спорту із спеціалізацією “ український рукопаш “Спас””; навчальні плани та робочі програми з усіх спеціальних дисциплін спеціалізації. Для забезпечення навчального процесу розроблено три в спів-авторстві і два одноосібних посібники: “Правила змагань з українського рукопашу “Спас””, електронні версії посібників: “Теорія і методика викладання українського рукопашу “Спас”, “Психофізичні і оздоровчі системи “Спас”, “Кінна підготовка”, ”Техніка і тактика українського рукопашу “Спас”, “Історія і духовні основи”, “Основи виживання”. Розроблено і впроваджено програми проведення поетапних педагогічних практик і науково-дослідницької діяльності студентів (літніх польових таборів, зльотів, походів, стажування).

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив, що за всіма критеріями як професійної діяльності викладачів, так і підготовленості студентів, спостерігалася позитивна динаміка. Однак проведене дослідження не вичерпує всіх проблем професійної підготовки майбутніх фахівців із українського рукопашу “Спас” у ВНЗ України.

Перспективи подальшої дослідної роботи потребують проблеми теоретико-методологічного обґрунтування педагогіки і психології українського рукопашу “Спас”; посилення уваги до професійної підготовки фахівців за інтегрованими професіями, гнучкого оновлення змісту вищої фізкультурної освіти відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів на засадах наступності та неперервності; маркетингових досліджень потреби країни у кваліфікованих фахівцях з національних бойових мистецтв.

Література

1. Мандзяк А.С. Воинские традиции народов Евразии / Под общей редакцией А.Е.Тараса. – Мн.: Харвест, М.:АСТ, 2002. – 384 с.
2. Приступа Є.Н., Пилат В.С. Традиції української національної фізичної культури / Є.Н.Приступа, В.С.Пилат. – Львів: Троян, 1991. – 275 с.
3. Каляндрук Т.В. Загадки козацьких характерників / Т.В.Каляндрук. – Львів: ЛА» Піраміда», 2006. – 272с.
4. Андріян Кашченко. Оповідання про Славне Військо Запорозьке Низове /А.Кашченко. – <http://kaschenko.us.org.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2012